

ՈՒՆՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ

Ապրիլ 7-14-ի օրերը Հայ Երուսաղեմի համար եղան խանդավառ ու ոգեշնչող օրեր: 1967 թուականին ասդին քաղաքական իրադրությանց հետևանք՝ խմբային ուխտագնացությանց այիքը դեպի Հայ Երուսաղեմ հանգած էր: Հին օրերու փառքին կարօա երուսաղեմացիք գրեթե քառասուն տարի յետոյ կարծէք նորակնունք կը դառնային հայ ուխտատուներու աղօթքի ներկայութեամբ՝ Հայ Երուսաղեմ ուխտի այցելութեամբ: Սրբոց Յակոբեանց Մայրավանքը անօրինակ ուրախութեամբ կը լեցուէր Ամենիկայէն, Գաւառայէն, Ֆրանսայէն և աշխարհի տարբեր շրջաններէն Երուսաղեմ ժամանած հայ ուխտատուներու մոմավառութեամբ: Աղօթաիրաւէր Սրբոց Յակոբեանց վանքը ուխտաւորաց համար կը դառնար հաւատքի կենսաւորման աղբիւր: Հոգեպարար ու սրբազան արարողութեանց ճոխութեան մէջ կը վերամկրտուէր հայու հոգին: Անբացատրելի կը թթմորուէր բոլորիս հաւատքի կեանքին մէջ: Անտեսանելին Աստուած՝ մեր քայլերը կ'առաջնորդէր մեր հարց հաւատքի կեանքին հետ հաղորդակցութեան: Հնաբոյր, բայց ոչ հնացեալ Սրբոց Յակոբեանց վանքի պատերուն մէջէն նոր ձայն մը կը լսուէր, որուն մէջ ուժականացած՝ նոր տեսիլքով մը կը լեցուէր բոլորիս հոգևոր կեանքը: Դեպի Նոր Երուսաղեմ: Մեր կեանքին մէջ կը թթմորուէր Երուսաղեմը, կը դառնար Նոր Երուսաղեմ ու կը նորոգէր մեր մէջ հին մարդը:

Հինգշաբթի, 8 Ապրիլին, Ընթերց Ս. Պատարագով կը կլանուինք սրբազան արարողութեանց հոգևոր հոսանքին ալիքներուն մէջ: Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ արևի լոյսին փոխարէն Զրիստոսի Փառքը կ'իշխէր: Կանթեղներու աղօտ լոյսերուն մէջ աւելի խօսուն ու ճառագայթող պատգամի կը վերածուէին Առաքելոց կեանքն ու մարտիրոսութիւնը: Սուրբ Պատարագի մէջ ամեն վայրկեան կը զգայինք առատահոս էջքը աստուածային շնորհաց, որուն մէջ կ'ապրէինք «առաւել կեանք»՝ Զրիստոսով տրուած: Սուրբ Պատարագի խորհուրդին հաստատումն էր, արդարև, որուն մէջէն հաւատացեալին հետ միութիւն մը կը հաստատուէր մեր հայրերը: Տաճարի պատերէն ներթափանցելով աշխարհի լոյսը կը վերածուէր հոգևոր կեանք տարածող լոյսի մը: Զրիստոս կը պատարագուէր և նոյն Պատարագին կը հրաւիրէր զմեզ բոլորս: Զիչ յետոյ աշխարհի առջև կը խոնարհուէր Աստուածորդին ու մէկ առ մէկ կը լուար իր առաքեալներու աղտոտած ոտքերը և պատուէր կուտար բոլորիս՝ կեանքն ապրելու խոնարհութեամբ: Այս պատկերը կը ներկայացուէր արարողական կեանքի այնքան ճոխութեամբ ու վեհութեամբ, որ չէինք կրնար չագդուիլ ու չյուզուիլ: Ուխտաւոր դառնալու գիտակցութիւնը կը գործէր երկու իմաստով: Գիտակցաբար մեր քայլերը առաջնորդած էինք Սուրբ Տեղերը, բայց կը զգայինք, որ Սուրբ Տեղեաց մէջ կ'արձագանքէր ձայն մը, որո՞ւ թրթռացումը կը դառնար մեր էութեան ապրումը: Սա այն պահն էր, երբ մեր մէջ կը ներգործէր հաւատքի կեանքին նորոգութիւնը՝

նոր ուխտ մը կը հաստատէինք Աստուծոյ հետ, ու ծառայութեան նոր դաշինք կը կնքուէր մեր աղօթքի տան հետ: Ասագ Հինգշաբթի, ամբողջ օրը, կլանուած եկեղեցական արարողութիւններով, Զրիստոսով հարստացած, մեր մէջ կը գտնէինք չմարմատրուած երազանքներ, որոնք սակայն, որպէս արիւնը մեր հաւատքին, դեռ չէին մեռած մեր հոգևոր կեանքի երակներու մէջ:

Զրիստոս՝ Նոր արշալոյսը աշխարհի կեանքին մէջ: Անոր քալած ճամբան կը դառնար խաչի ճանապարհ ու այլ խօսքով՝ կեանքի ճանապարհ, բոլոր անոնց համար, որոնք հետևեցան ու պիտի հետևէին Անոր պատարագուած կեանքի օրինակին: Արարողութեանց մէջ սուգուող աղօթքի մեր կեանքը կը մտնէր ջուրերուն վրայէն գացող այն մատուն, որը երբեմն խաղաղ ու երբեմն փոթորկոտ ջուրերու մէջէն կանցնէր: Ծաբաք, 10 Ապրիլին, լոյսի պատմական արարողութեան ընթացքին կ'ապրենք մեր կեանքի ամենէն դառն փորձառութիւններէն մէկը: Սուրբ Յարութեան Տաճարին մէջ հաւաքուած խելագարած ամբոխը իր ներկայութիւնը կը վերածէր աշխարհի մարդկութեան կեանքի հայելիին: Անբացատրելի վիճակի մը մէջ խառն ապրումներ ու զգացումներ գրեթէ կը ցնցէին բոլոր հոգևոր կեանքին անդորրը: Այդ պահուն ներկայ ժողովուրդը իր վերայ կը վերցնէր կարծէք գԶրիստոս խաչին վրայ բարձրացնելու պարտականութիւնը, մինչև որ Գերեզմանի լոյսով նոր կերպարանք կը հագնէր տաճարին մէջ խոնուած բազմութիւնը: Լոյսերու հեղեղ, խումկերու անուշաքեղութիւնը թուրմուցնելով զինովցած, զանգակներու ղողանջներով աւետուած Զրիստոսի Հրաշափառ Յարութիւնը կը տեսնէինք մեր հաւատքի աչքերով: Հոգիները կը լեցուէին: Ինչո՞վ և ինչպէ՞ս կը լեցուէին: Բացատրելի ու նկարագրելի կարելի չէ: Պէտք է ըլլալ այնտեղ ու ապրիլ ամէն ինչ: Միայն թէ լուռ հաղորդութեամբ: Զրիստոսի Յարութեան լոյսին խորհուրդով կը կերպարանափոխուէր ամբոխը: Ամբոխը կը վերածուէր եկեղեցիի ու եկեղեցին կազմող հաւատացեալներու հաւատքին սլաքը կը կենտրոնանար Աստուծոյ և իր միջև հաստատուող ուխտին վրայ:

Սուրբ Յարութեան լոյսի արարողութենէն յետոյ կենսախիճը բնութեան գիրկին մէջ հայ սկառուտներու երգին ու ձայնին մէջ նոր արձագանքը կը դառնար Զրիստոսի Յարութիւնը: Սուրբ Յարութեան Տաճարէն մինչև Սրբոց Յակոբեանց վանք սկառուտները մեզ կ'առաջնորդեն խանդավառութեան աւետաբեր տրամադրութեամբ: Երուսաղէմ Սուրբ քաղաքի նեղլիկ փողոցներուն մէջէն քայլող ամբոխին հետ կը քալէր Զրիստոս, որուն խօսքը մեր հոգիներուն մէջ կը թրծուէր. «Ես եկի զի առաւել կեանս ունիցիք»:

Նոյն օրը, երեկոյեան, ճրագալոյցի Սուրբ Յարութեան Պատարագ Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ: Ուխտաւոր հաւատացեալները յափշտակութեամբ լոյսին կ'երթային: Լոյսին մէջ կը ծնէր նոր կեանքը: «Տէր, ողորմեա»-ի շարականը կը յայտարարէր Յիսուսի Յարութիւնը: Գրագալոյցի Սուրբ Հաղորդութիւնը կը դառնար լոյսը մեր հոգիին: Ձատիկը կ'իջնէր հայու կեանքին մէջ: Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ կը հոգեկերտուէր նոր մարդը, հայ քրիստոնէան՝ վաղուան եկեղեցին դառնալու տեսիլքով ու լոյսերով:

Կիրակի, 11 Ապրիլին, Հայ Երուսաղեմը կ'ապրեր աննախընթաց Ձատիկ մը: Սուրբ Յարութեան տօնը ներքափանցած էր ամեն հայ տունէ ներս: Սրբազան Պատարագի արարողութենէն յետոյ Սրբոց Յակոբեանց Մայրավանքի բակին մէջ տեղի կ'ունենար ավանդական անդաստանի արարողութիւնը՝ նախագահութեամբ Պատրիարք Սրբազան Հօր Նորին Ամենապատուութիւն Տ. Թորգոմ Արքեպիսկոպոսի, իր շուրջը ունենալով քարձրաստիճան հոգևորականներ, վարդապետներ և հաւատացեալ ամբոխը: Անդաստանի արարողութեան աւարտին Պատրիարք Սրբազան Հայրը պաշտօնապէս կ'ընդունի ուխտաւոր հաւատացեալները Պատրիարքարանի Մայր Դահլիճին մէջ: Իր խօսքին մէջ Պատրիարք Սրբազանը սիրով կ'ողջունէ անոնց ուխտի այցը Հայ Երուսաղեմ և ապա լայնօրէն կ'անդրադառնայ Հայ Երուսաղեմի առաքելութեան: Ուխտաւորներու համար այս սրբազան պահը ոգեշնչող էր. հոգևոր մոր կապ մը կը ստեղծուէր Հայ Երուսաղեմի ու արտասահման ապրող մեր ժողովուրդի գաւակներուն միջև: Խանդավառութեան չափը հետզհետէ կ'ուճանար և իր գագաթնակետին կը հասներ Երկուշաբթի, 12 Ապրիլին, երբ Սրբոց Յակոբեանց Մայրավանքին մէջ Սրբազան Պատարագ կը մատուցէր Ամենապատիւ Պատրիարքը: Յընթացս Սուրբ Պատարագի արտասահման իր խօսքին մէջ ան պատգամ կը յղէր ուխտաւորներուն՝ իրենց հետ տանելու համար դէպի Երուսաղեմ ուխտի գալու փափաքը, որպէսզի յարատև հոգեւոր կապ մը ստեղծուէր դարաւոր հայ վանքին ու հայ ուխտաւոր հաւատացեալին միջև: Այս բոլորի կը յաջորդէր Չորեքշաբթի, 14 Ապրիլին, Ալեք և Մարի Մանուկեան դպրեվանքի սրահին մէջ կազմակերպուած գեղարուեստական ծրագիրը, կազմակերպութեամբ դպրեվանքի սաներուն ու երուսաղեմահայ արուեստագետներու: Ինչքան ոգևորող էր երեկոն, ուխտաւոր հաւատացեալներու հոգիները հարստացած էին արդէն: Բոլորիս մէջ մօր խորհուրդ կը դառնային հայրենիքն ու Սուրբ Էջմիածինը: Մայր Հայրենիքն ու Սուրբ Էջմիածինը արձագանք կը դառնային Հայ Երուսաղեմի սրբատեղեաց մէջ: Հոգիները վերամկրտուած էին: Աստուածապարզ և մեր կեանքը իմաստաւորելու կոչումը առաւել շեշտով մը կը զգայինք մեր մէջ: Հաւատքի այս գիտակցութեամբ մեր քայլերը կ'առաջնորդէինք մեր հայրերու հաւատքի կեանքին աղբիւր՝ Սրբութիւն Սրբոց Սուրբ Էջմիածին, անդ թրծելու համար մեր հոգիներուն մէջ խմորուած հաւատքի մօր կեանքը և հասկնալու Գարեգին Վեհափառի պատգամը՝ թէ 1700-ամեակը պէտք է դարձնենք մեր հոգեգալուստը քրիստոնէական մեր հաւատքի կեանքին մէջ:

ՅՈՎՆԱՆ ԱՐԷՆԴԻՍԿՈՊՈՍ ՏԵՐՏԷՐԵԱՆ

16 Ապրիլ 1999 թ.